

ต้นตำรา 'กวางเครือ' ลูกทวงสิทธิ์

ทหลังจากบริษัทเครื่องสำอางของประเทศไทยและเกาหลีใต้ จดสิทธิบัตร "กวางเครือ" สมุนไพรพื้นบ้านของประเทศไทย และทำให้กระทรวงสาธารณสุข ตั้งคณะกรรมการเพื่อรวบรวมหลักฐานฟ้องศาลทรัพย์สินทางปัญญาเพิกถอนสิทธิบัตร โดยจะนำหลักฐานชิ้นสำคัญ ตำรายาโบราณ ของหลวงอนุสารสุนทร 2474 ถือเป็นตำราที่รวบรวมสูตรยา กวางเครือเล่มแรกของประเทศไทย โดย คุณยายกรรทอง ชูติมาวัย 88 ปี ลูกสาวคนที่สี่ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ของหลวงอนุสารสุนทร ได้เปิดใจให้สัมภาษณ์ครั้งแรกกับ "กรุงเทพธุรกิจ" เพื่อบอกเล่าถึงความเป็นมา ของตำรับยา "กวางเครือ"

คุณยายกรรทอง เล่าว่าหลังจากทราบถึงการจดสิทธิบัตรของบริษัทญี่ปุ่นและเกาหลีว่า รู้สึกเสียใจมากเพราะ "กวางเครือ" เป็นสมบัติของคนไทย เป็นสมบัติของโลก ซึ่งควรจะเป็นประโยชน์กับทุกคนมากกว่าที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนำไปจดสิทธิบัตรเป็นเจ้าของ ซึ่งไม่เพียงกวางเครือเท่านั้น ยังมีพืชสมุนไพรอื่นๆ เช่น "เปล้าน้อย" ที่บริษัทต่างชาตินำไปจดสิทธิบัตรและสามารถพัฒนาต่อไปเพื่อการค้าได้

"เสียใจมากเมื่อรู้ว่าญี่ปุ่น เกาหลีนำไปจดสิทธิบัตร เสียใจพืชสมุนไพรทุกอย่างที่เสียไปเพราะควรเป็นสมบัติของส่วนรวม แต่กลายเป็นของคนใดคนหนึ่ง แต่ก็เห็นว่าเป็นเรื่องกวางเครือนางสุธาดำดิน เกษราพันธุ์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขออกมาแสดงท่าทีแข็งขันที่จะเอาคืน ดิฉันจึงได้ส่งตำรายาของคุณพ่อไปให้เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์"

ส่วนการฟ้องศาลทรัพย์สินทางปัญญาเพิกถอนสิทธิบัตรนั้นยายกรรทอง บอกว่า เห็นด้วยและพร้อมที่จะสนับสนุนหากจะมีการฟ้องร้องเพื่อเพิกถอนสิทธิบัตรเพียงแต่ไม่สามารถเป็นเจ้าของภาพได้ เนื่องจากตำรายาของตระกูล ไม่ได้ทำขึ้นเพื่อค้าขายแต่เป็นวิทยาทานกับคนเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญซึ่งคุณยายวัย 88 ปี สงสัยตลอดมาคือ ความเพิกเฉยของหน่วยงานที่จะสนับสนุนการวิจัยสมุนไพรไทย เพราะตำรายาของหลวงอนุสารสุนทรนั้นเขียนขึ้นมามานานมากแล้วแต่ไม่มีหน่วยงานไหนนำไปศึกษาวิจัยต่อ มีเพียงนักวิชาการที่ขาดเงินทุนสนับสนุนเท่านั้นที่พยายามวิจัย ดังนั้นการฟ้องร้องเพิกถอนสิทธิบัตรจะเกิดประโยชน์และมีคุณค่ากับคนทั่วไปก็ต่อเมื่อรัฐบาล

เห็นความสำคัญกับพัฒนาวิจัยสมุนไพรแต่หากเป็นการฟ้องร้องเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของแล้วสุดท้ายนำมาเก็บเอาไว้เฉยๆก็ไม่มีประโยชน์

"เสียใจมากที่รู้ว่ามีการนำเอาไปจดสิทธิบัตร แต่ถ้าให้ความเป็นธรรมกับเขาก็จะพบว่าที่ผ่านมารัฐไม่ได้สนับสนุนการพัฒนาวิจัย เมื่อเขาเอาไปแล้วเราก็จะเรียกร้องคืน ซึ่งการเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของคืนจะมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาวิจัยสมุนไพรไทยทุกชนิดไม่ใช่เฉพาะกวางเครือ ซึ่งการที่เราใส่ใจกับของโบราณที่มีอยู่แล้วทำให้เสียโอกาสในการใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้"

แม้ว่าจะผิดหวังต่อความไม่สนใจในการพัฒนาวิจัยแต่ก็เต็มใจที่จะเล่าถึงประวัติความเป็นมาของตำรายากวางเครือ ด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยความภาคภูมิใจที่อย่างน้อยความสนใจของครอบครัว เป็นประโยชน์กับลูกหลานในปัจจุบัน

โดยบอกว่าหลวงอนุสารสุนทร เดิมเป็นคนจังหวัดลำพูน เมื่อโต ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเชียงใหม่ มีอาชีพเป็นพ่อค้า ล่องเรือค้าขาย จากเหนือ ไปอยุธยาและพม่า ซึ่งระหว่างล่องเรือไปค้าขายที่ประเทศพม่า ไปพบตำรายากวางเครือเป็นภาษาพม่าที่เจดีย์หักแห่งหนึ่งที่เมืองภูกาม จึงได้นำมาแปลเป็นภาษาล้านนา ตั้งแต่ปี 2472 หลังจากนั้นก็มีชาวบ้านมาขอสูตรจำนวนมาก จึงได้แปลภาษาล้านนาเป็นภาษาไทยในปี 2474 และจัดพิมพ์เพื่อแจกจ่ายให้กับชาวบ้านที่ต้องการประมาณ 3,000 เล่ม และได้จัดพิมพ์เพิ่มอีกจำนวนมากเนื่องจากมีชาวบ้านต้องการมาก

"แม้ว่าครอบครัวจะมีอาชีพค้าขายแต่การปรุงยา กวางเครือ พ่อเขียนตำราขึ้นมาเพื่อเป็นวิทยาทานให้กับคนทั่วไป ใครมาขอก็ให้เขาไป ตำราก็ดูไม่ได้หวังมีทั้งภาษาไทยและภาษาล้านนาทำให้ชาวบ้านหลายคนก็เริ่มรู้จักปรุงยาชานานนี้ขึ้นมาใช้เองบ้าง ซึ่งจะไม่แล้ว คนไทยรู้จักตำรายาและการปรุงยา กวางเครือกันมานานแล้ว"

นับจากนั้นเป็นต้นมา ตำรับยา กวางเครือของหลวงอนุสารสุนทรก็กลายเป็นที่รู้จักของคนทั้งจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียงชาวบ้านจำนวนมากที่รู้จักสรรพคุณต่างเดินทางแวะเวียนเข้ามาขอตำรายาวิธีการปรุงจนกลายเป็นที่แพร่หลายในสมัยนั้น ซึ่งชาวบ้านที่มาขอส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ บอกว่ารับประทานแล้วดี บางคนผู้หญิงที่

"ต้นตำรากวางเครือลูกทวงสิทธิ์" กรุงเทพธุรกิจ 18, 5920 (7 ธ.ค. 2547) 11

นยายกรรทอง ชูติมา ลูกสาวของหลวงอนุสารสุนทร ไซว์ตำรากาวเครือของต้นตระกูล

มีอายุมากแล้ว 70-80 ปีรับประทานไปแล้วเกิดประจำเดือนมาอีกบางคนที่อ่อนเพลียก็มีแรงขึ้นมาอีก ชาวบ้านพอรู้สรรพคุณก็มาขอกันเรื่อยๆ แต่คุณพ่อก็ไม่ได้ขายทำเอาไว้แจกจ่ายเท่านั้น

“ตอนเด็กๆ จะเห็นคุณพ่อ คือหลวงอนุสารสุนทร กับแม่ใหญ่ ช่วยกันบั่นยาลูกกอลเล็กๆ จากกาวเครือผสมกับน้ำผึ้ง เป็นยาอายุวัฒนะ ขั้นตอนการผลิตยากจะสะอาดมาก ส่วนผสมทุกอย่างก็ต้องเป็นไปตามสูตรแต่ไม่ใช่ทุกคน ชาวบ้านรับประทานได้มีข้อห้ามมีคำแนะนำชาวบ้านไม่ให้เด็กรับประทานเพราะยากาวเครือจะดีสำหรับผู้สูงอายุทานมากไปก็ไม่ดียังมีผลข้างเคียงหากเด็กรับประทานก็จะกลับไปเป็นเหมือนเดิม จึงต้องศึกษากันต่อไป”

ความนิยม “กาวเครือ” เป็นยาอายุวัฒนะยังคงต่อเนื่องยาวนานมาถึงปัจจุบันซึ่งคุณยายกรรทองบอกว่าเดิมไม่รู้ด้วยซ้ำว่าปัจจุบันคนไทยและบริษัทยังนิยมกาวเครืออยู่เพราะหลังจากหลวงอนุสารสุนทรเสียชีวิตหลังจากพิมพ์

ตำรากาวเครือได้เพียง 4 ปีก็ไม่มีลูกหลานคนใดที่นำเอาสูตรตำรายาไปใช้ประโยชน์เลย จนมาเป็นที่รู้จักอีกครั้งเมื่อมีการจดสิทธิบัตรของบริษัทมหาชน จำกัด ซึ่งทำให้ผู้ผลิตสมุนไพรไทยเดือดร้อนจึงได้มีผู้มาติดต่อขอข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการฟ้องร้อง และการรับรู้เรื่องกาวเครืออีกครั้งก็เมื่อบริษัทญี่ปุ่นกับเกาหลีนำไปจดสิทธิบัตร

“ไม่มีคนในครอบครัวที่จะนำเอาตำรายากาวเครือไปใช้ประโยชน์หรือมีธุรกิจเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย นอกจากพ่อแล้วดิฉันและญาติคนอื่นๆ รับรู้เรื่องนี้ก็เมื่อมีผู้นำไปจดสิทธิบัตรทำให้ผู้ผลิตกาวเครือรายอื่นๆ ไม่สามารถผลิตได้ เขามาติดต่อขอข้อมูลซึ่งก็โชคดีที่ยังพอมีเก็บเอาไว้บ้างทำให้ยังมีเหลือและตอนนี้พิมพ์เพิ่มขึ้นเพื่อว่าอาจจะเป็นประโยชน์กับคนทั่วไป”

แม้ว่าความหวังของการฟ้องร้องเพื่อเพิกถอนสิทธิบัตรกาวเครือจะแพ้หรือชนะก็ตาม แต่บทเรียนที่เห็นชัดเจนคือในวันนี้ คือบทบาทของภาครัฐในการปกป้องทรัพยากรของประเทศซึ่งถึงเวลาที่จะต้องทบทวน มาตรการกฎหมายและความใส่ใจต่อการพัฒนาวิจัยสมุนไพรไทยอย่างจริงจัง